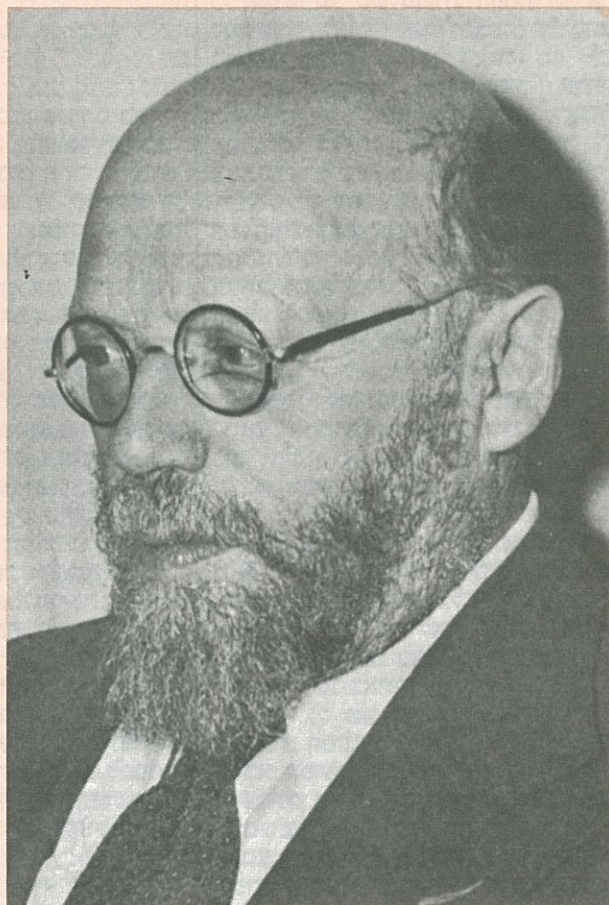

מורה היה לי

זיהר סמילנסקי, ס. זיהר, מספר על מורהו ההיסטוריון
פרופ' בניציון דינבורג דינור, שנפטר לפני 20 שנה

מאת זיהר סמילנסקי

פרופ' דינבורג דינור

מורה היה לי, מורה ש"נכנס לי לעצמות", לנשמה, להמשך החיים, תפס בי פעם בעודי רך וצעיר ונפנף אותי נפנוף, הו, נפנף נפנוף, מורה ש"שינה את המבט", שפקח את עיני האדם, שהפגישה אתו הניפה ועוררה תנועה מרחיבת עולם.

שמו היה בן ציון דינבורג. לימים דינור, לימים שר החינוך והתרבות, לימים פרופסור להיסטוריה באוניברסיטת טה, מחברם של הרבה ספרים ידועים, ואז, אדון דינבורג, והשנה 1933.

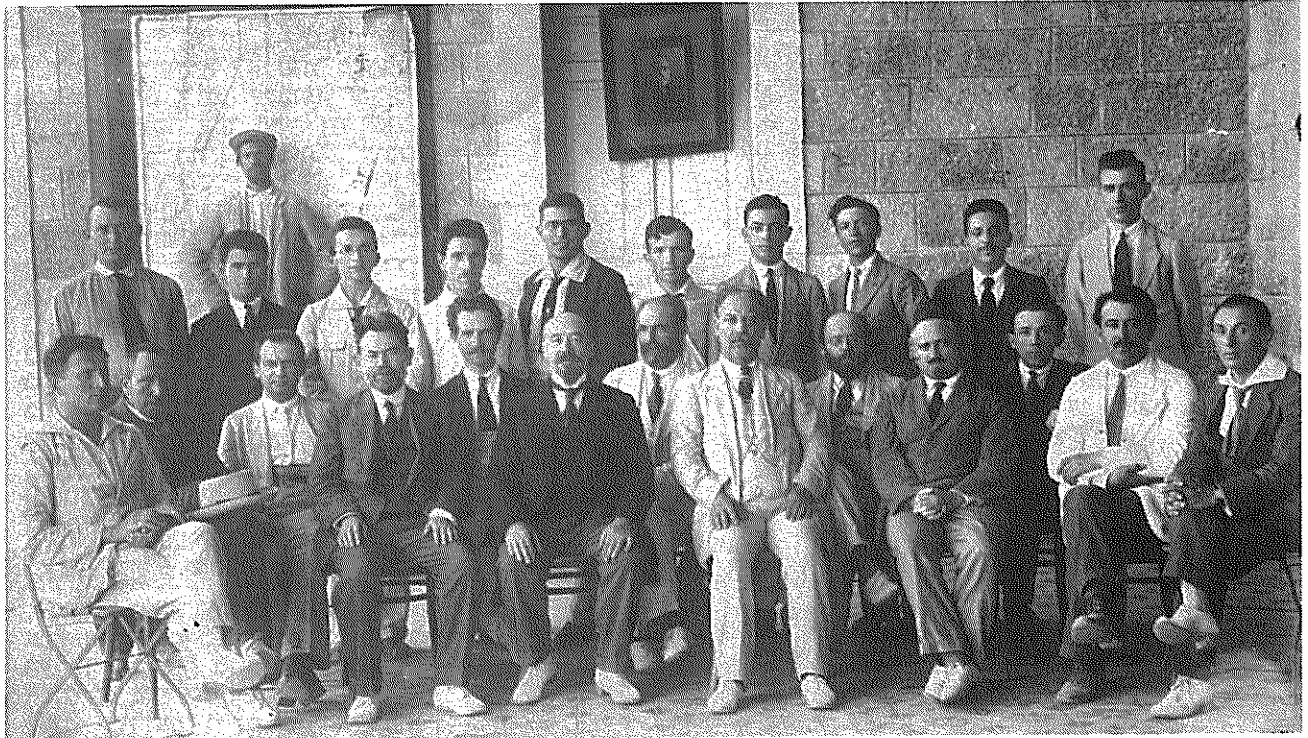
הוא לקח אותי, דרדק דל ממושבה שקטה אחת, שעולמו היה צר אם לא כשל נמלה הרי כשל יושב על אי של נמלים עצמלניות, לקח ונפנף, לקח ופתח את ראשו, לקח והרחיב את גבולות שכלו, לקח וריגש את לבו, והיכה אותו וטילטל אותו, וצעק על בורותו, וניער אותו מנבערותו, מגסות מגעו, מסירבולו הקרתני, מקהות הבחנותיו, ולא הניח אלא האיץ לרוץ אחריו, לאסוף מה שהוא משליך אליו בדרך, קצת מכל ידיעותיו שלא היה להן קצה או סוף, כולן ערניות כאלה ומתגרות ומגרות, התנפל עליו, על הבחור מן המושבה, והראה שיש עולם גדול, ושאסור שלא לראות ולא להירדם על המעט שהיה לך במקרה, קום בחור וצא, בוא וטראה מה שכמעט הפסדת.

ופתאום יש לך עולם נפתח של רעיונות, חוויות, גילויים, מאבקים ואופקים נפתחים, אלוהים, איך לא ידעתי שיש עולם כזה יפה. השיעורים שלו היו אי הסדר הגמור, היו הבלבול הסוער. הוא לימד היסטוריה, וספרות ותנ"ך ותולדות החינוך ותולדות הציונות, ומעולם לא ידע איזה מכולם הוא מלמד עכשיו. הם היו כולם שם תמיד, בכל שיעור היו כל השיעורים, ומעולם לא ידע איש מה לומדים כעת.

היה נכנס מלא אש, נושא אתו ערמת ניירות גולשת מימיו, וגם מתפזרת לבסוף בלי שהדבר יעשה עליו רושם, הרבה ניירות גדולים ומגובבים שנכתבו כנראה בסערה כל הלילה והטיחם בשולחן וכבר שכח, ועיניו כבר יוקדות מעבר למשקפיו, עיניים שנראו ערומות ללא ריסים וללא גבות וגם פוזלות משהו אבל אש בהן, עיניים שקראו יותר מדי, באור ובחושך בספריות ובנדודים וגם במאסר, לא היה בו שום דבר של יפה תואר, עד שנכנס לזירה שלו, ואז התחיל להרצות, ופניו קרנו, רוק ניתז לפעמים, ידיו היו מתלהבות לכל הצדדים, והוא כבר באמצע, במרכז העניין שהלך לעסוק בו, ומייד במשפט הראשון כבר הוא פותח ב"בית", כשמעולם לא היה שום "אלף" וגם לא שום "גימל", תמיד היה ב"בית" הכרחי ועשיר ומדליק אור, תמיד מנה כנדרש את כל סעיפי הרצאתו, אבל תמיד נשאר ב"בית" שלו, מראשית השיעור ועד סופו היה מונה "בית" אחר "בית" מותזת ומשכנעת, ולא היה לו "אלף" כי זה כבר נאמר אי פעם, וכבר לא מעניין, וכבר סוכם והוסכם, ולא היה "גימל" או "דלת" מפני שאין כאלה או אולי יהיו באיזה עתיד שלא מן העניין כעת, וגם הניח מן הסתם שאת כל אלה כבר למדנו פעם מפני שהלא אי אפשר שאנחנו באמת בורים ונבערים כפי שאמנם היינו. ומי שלא יודע או לא מדביק שילך וילמד, זה לא עסקו. הוא רק זורע, ואינו הגנן המגדל והמטפח. הוא רק הפותח ומראה מה אפשר לראות, וכל השאר מוטל על השומעים, שכעת אינם אלא רק נדהמים ואין בהם רוח לנשום.

בפנים המחזה

הוא ידע הכל על הכל. ובאיזה דף ובאיזה שנה. הוא היה בפנים המחזה, בין אם אלה החשמונאים ובין אם אלה צירי ועידת קטוביץ. הוא עמד במקום שאך זה התחילו לסלול בו דרך, והוא עמד במקום שעוד הקדמונים ניסחו אותו. הוא

פרופ' דינור (יושב, חמישי מימין) עם מורי הסמינר בירושלים

ההכמרים והוא כבר עוזר לצד שלנו לנצח, וצוחק למשבתם של הרעים.

הוא היה רוח סערה. הוא תפס ילד חרישי מן המושבה הנרדמת, וזרק אותו מראש הצוק אל הים, תשחה אם אתה רוצה לחיות, הוא הראה שיש יותר בעולם, ויש יותר גבוה ויותר מעניין ויותר עשיר, מפיו שמענו לראשונה על אפלטון ואריסטו ועל אוגוסטינוס ותומאס מאקווינה, ואתו נכנסנו לתוך סיביר לראות כבר אז את קרבנות משטר העריצות, ואתו נסינו להבין מה היה המשבר באמריקה לפני כמה שנים, והלכנו בין ראשוני ראש פינה וגם שאלנו מה קרה לברנר אחרי תל חי.

אבל מעולם לא גזר על תלמידיו מה לחשוב ואילו מסקנות להסיק או איך לסכם ואיך להבין. לא כמו כל-כך הרבה מאלה שעוסקים בהוראה. לא "חינך" לתשובות מוכנות, ולא לאמונה מומלצת. הוא היה מורה, מנפנף את הדעת ברוח גדולה, ושומעיו היו פתוחים לספקות ורשאים לערער, בתנאי שמצאו הוכחות וראיות, ורק נגש בעצלי המחשבה לחשוב, ובמחפשי הנוחות שרצו להתחיל מן התשובות. הוא היה רוח נושבת, הוא נשב סביבנו, הוא הדריך מנוח, הוא תבע עבודה קשה בספריה, הוא עשה שתבוא אל המדבר שלנו רוח ים, שתבוא רוח גדולה בילד הזה שבא אליו סגור בתפוז הרומנטי שלו, בפרובינציאליות המחשבה המנוממת, טלטל את שלוותו הנבערת, עשה ממנו איש צעיר לא יודע הרבה אבל תאב לדעת, לא בקיא מאוד, אבל לא סתום בבקיאות, ולא סגור באיזו דוקטרינה מוכנה, שגילה פתאום לתדהמתו שהוא היה עשוי לפסס את הנפלא שבעולם, ושיש בעולם עושר אדיר, ויש מרחבי דעת מופלאים, ויש שדות שלא עלו על דעתו שיש כאלה, ושצריך כעת להתחיל לזוז, להתחיל להבין, ושלא לשבת תחתיו, ושלא להסתפק באופק הפרדסים שלו, אלא לקום ולצאת, והיה כולו בקריאה הזו אליו, בוא בחור צעיר, הראה איך אתה הולך, וכעת פרוש כנפיים, כן, אתה יכול, ובוא נעוף, בוא תראה כמה נהדר הוא העולם.

היה מסעיר את שומעיו אל הוויכוחים הגדולים של הדור, הוא הריץ אותם אל החפירות הארכיאולוגיות באחד התלים שאך זה נחפר, הוא פירש להם את התנ"ך במעוף, וידע להשוות עם מחקרי ארצות הקשת הפוריה, הוא הוליך את תלמידיו עם האוטופיסטים של המאה הקודמת והוליך אותם אל הוויכוחים בין זרמי הציונות, הוא הראה להם תעודות מכתבי האורתודוקסים וגילה להם את גנזי "יווא" ופעולי ציון. פינסקר בא והיה אצלנו, והרמח"ל ו"שד"ל וגם שפינר זה לא נמנעו מבוא, פסטלוצי התווכח אצלנו עם ז'אן ז'אק רוסו על מהות החינוך, והיינו בקונגרס בבזל, וחזרנו אל ירמיהו המקלל מן הכור ומנבא חורבן, וביאליק בא וקראנו בקצב הנכון את דומם נעו האלות דומם שחו אלי.

רוח סערה

הוא טלטל לנו את השכל. הוא טלטל בכל כוחו ובהתלהבות סוחפת, הוא לא נתן להישאר מאחור אדישים. לא כולם יכלו לרוץ בצעדיו אבל ניסו. רבים נשארו במבוכה בסוף השיעור כי לא ידעו לסכם, וכשהביטו במחברות ששירבטו בהן כמטורפים כדי להדביקו, מצאו שם רק "בית" אחד "בית", והיו גם שפיתחו עוינות מרוב סחרחורת, איך התחלנו בדבר אחד ובסוף השיעור היינו בשום מקום, רוטטים אבל נבוכים, הוא דיבר והוא שאל וכשלא ידע גם ענה וגם שלח לספריה לחפש, ושכח מייד וקרא לפנינו את הטקסט הנדרש על כל דבריו בציון העמוד ושנת ההוצאה. הוא שלח לחקור, הוא שלח לסייר, הוא יצא לשבוע העבודה, הוא ידע מי משרת בהגנה, וגם מי נזקק לסיוע אישי, והכל היה לוהט בשליחות, מהפכני ומתקדם, ותוקף את עצלות המחשבה ואת שימור הבערות שלנו, לכו לקרוא, לכו לבדוק, תמצאו דעה אחרת, תראו מה אמרו אז ומה אמרו אחר-כך, ואנחנו כבר באמצע הפולמוס בין הרבנים